

Konferencia a korrupció elleni védekezés lehetőségeiről

A Magyar Tudományos Akadémia 2008. október 9-én tartotta immár hagyományossá vált konferenciáját a magyarországi korrupciós helyzetről és a védekezés lehetőségeiről. A neves előadók közreműködésével lezajlott eszmecsere a Levegő Munkacsoport is részt vett. A korrupció elleni elkötelezettségünk és a megelőzési lehetőségek iránti érdeklődésünk elsősorban abból fakad, hogy tapasztalataink szerint számos környezetszennyező, egészségkárosító tevékenység a gazdasági és politikai hatalommal való visszaélésre, súlyosabb esetben korrupcióra vezethető vissza.

Az első előadó az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium államtitkára, Avarkeszi Dezső elsősorban az elkeserítő helyzetről beszélt. Utalt a Transparency International (TI) magyarországi országjelentésére, amely megállapította, hogy az elmúlt időszakhoz képest jelentősen romlott a hazai helyzet, az országok rangsorában visszacsúsztunk. Kiemelte, hogy a megkérdezett vállalati dolgozók kétharmada találkozott már korrupcióval és egynegyed részüket már meg is keresték vesztegetési ajánlattal. Az államtitkár nem tartja elégségesnek az eddigi lépéseket, de pozitív fejleménynek tartja, hogy 2007-ben felállt az Anti-Korrupciós Testület, amely aktív civil részvétellel folytatja tevékenységét, illetve, hogy erősítettük a nemzetközi együttműködést. A továbblépéshez a következő célokat tekinti elsődlegesnek: a szabályozási problémák megszüntetése, a kritikus elemek kockázatelemzése, az ellenőrzés hatékonysága, az átláthatóság javítása, a gondolkodásbeli problémák megszüntetése, a jelzőrendszer fejlesztése, a szankcionálás átalakítása, a párt- és kampányfinanszírozás, a közbeszerzés, a hatósági engedélyezési gyakorlat és a fejlesztési ügyek fokozott figyelme.

A második előadást Szikora János, az APEH elnöke tartotta. Kiemelte, hogy az adóhatóság három ponton is találkozik a korrupció problémájával. Egyrészt az ellenőrzés során feltárt visszaélések, másrészt a munkatársakat érintő vesztegetési ügyek, harmadrészt pedig a hatóság nevével visszaélve elkövetett cselekmények kapcsán. Az ilyen esetekben mindig igyekeznek a büntetőjogi következmények érvényesítése érdekében lépéseket tenni, ám hangsúlyozta, hogy az egyes cselekmények bizonyítása rendkívül nehéz. Az adóztatási tevékenységen belül két fontos eszközt lát a korrupció elleni harcra. Az egyik a vagyonosodási vizsgálat, amely lehetővé teszi a korrupcióból származó pénzek felderítését, a másik pedig a vesztegetésre fordítható összegek csapjainak elzárása, vagyis a „fekete kassza” és a „kétszeres könyvelés” jelenségének megszüntetése. A munkatársak közül pszichológiai vizsgálattal igyekeznek kiszűrni a veszélyeztetett dolgozókat, bíznak továbbá az ellenőrök felülellenőrzésének lehetőségében is.

Miklós Gábor, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének képviselőjében őszinte beszámolót tartott a PSZÁF tevékenységéről. Elmondta, hogy kiemelten foglalkoznak a kérdéssel, hiszen a területükön több szempontból felmerülhet a korrupció (például kárfelmérés, hitelügyintézés, értékbecslés, bennfentes információk, bankberuházások). A korrupció elleni küzdelemben szeretnék fejleszteni a tevékenységüket, elsősorban a stratégiaalkotás, kockázatelemzés, jelzőrendszer területén, továbbá az összeférhetetlenségi és az ügyvizsgálási szabályok kapcsán.

A negyedik előadó Bod Péter Ákos, a Budapesti Corvinus Egyetem tanára, korábbi jegybankelnök volt. Ő is utalt a Transparency International lesújtó országjelentésére. Véleménye szerint bizonyított az összefüggés a gazdasági fejletlenség és a korrupciós szint között. (Később egy másik előadó ezt cáfolta, Olaszország példáját hozva fel, ahol a gazdaság sokkal fejlettebb, mint az EU új közép- és kelet-európai tagországai-ban, mégis sokkal magasabb a korrupció szintje.) Bod Péter Ákos úgy látja, hogy a kormánytól független hivatalok megteremtése csökkentené a korrupciós lehetőségeket. Fontos az állami szféra közszolgálati jellegének előtérbe kerülése és a hivatalnokok „zsákmányszerzési” lehetőségeinek csökkentése. Vigyázni kell a PPP-konstrukciókkal (állami és magánszféra együttműködése), főleg, ha az ily módon megvalósuló beruházások politikai nyomásra indulnak. Kiemelte továbbá, hogy a korrupció kulturális kérdés, ezért a kulcsintézmény nem a rendőrség, hanem az iskola, a család és a civil szektor, hiszen itt dől el, hogy milyen értékítélet társul egyes cselekedetekhez.

Dávid Ibolya, az MDF elnöke, volt igazságügy-miniszter következett az előadók sorában. A pártelnök asszony elmondta, hogy míg a gazdasági élet szereplői és a civil szféra folyamatos segélykiáltásokat hallatnak, addig a politikusok nem tesznek meg minden tőlük telhetőt a változásért. Szerinte az Anti-Korrupciós Testület sem működik hatékonyan, nem biztosítottak elegendő forrást sem a normális működéshez. Döbbenetesnek tartja azt is, hogy a pártfinanszírozás megújításáról szóló törvényt mondva csinált indokok miatt már évek óta nem sikerül elfogadni, továbbá, hogy az Országgyűlés rendszeresen átlép az Állami Számvevőszék riasztó jelentésein.

A következő előadó Berényi Lajos, a Közbeszerzések Tanácsának elnöke volt. Sajnálattal mondta el, hogy az 1500-2000 milliárd forintos közbeszerzési piac az egyik legvonzóbb terep a korrupció számára. Úgy gondolja, hogy a helyzet első számú felelőse a jogalkotó. A közbeszerzési törvény jelenlegi módosítása ugyan jó célokat tűz ki, de sok egyéb jogszabályra (például autópálya-építés) nem figyel, és ezért a várható hatékonysága bizonytalan. További probléma, hogy az utóbbi időben egyre gyakoribbá váltak a tárgyalásos eljárások, amelyek kevésbé átláthatóak, a szükségesnél jóval kisebb mértékben alkalmazzák az elektronikus információs eszközöket, és súlyos értelmezési problémák merülnek fel az üzleti titok fogalmának értelmezésével kapcsolatban. Riasztó adat, hogy a közbeszerzésekkel kapcsolatos jogorvoslati eljárások 35%-a szabálytalanságot állapít meg.

A már korábban is több előadó által emlegetett Transparency International magyarországi szervezetének ügyvezető igazgatója, Alexa Noémi hangsúlyozta, hogy míg az utóbbi 10 évben hazánk nem mozdult a korrupciós listán, addig régióink országai fokozatos és folyamatos fejlődésen mennek keresztül. Ez egyértelműen összefüggésben van a versenyképességünk romlásával is. A legtöbb problémát a következők okozzák: a pártfinanszírozás, a közbeszerzés, a gyenge jogalkalmazás, a korrupció társadalmi elfogadottsága, a civil szféra gyengesége és a politikai akarat hiánya a korrupció megfékezésére. Egyes felmérések szerint az állami beszerzéseket 15-20%-kal drágítja a korrupció. A TI kidolgozott egy javaslatcsomagot, amelynek bevezetésével javulhatna a helyzet. Ennek része a civil kontroll erősítése, az összeférhetetlenség megfékezése, bevétel- és költségkorlátok bevezetése stb. A közbeszerzési rendszerben hasznosak lehetnek az ún. átláthatósági megállapodások, amelyeket az ajánlattevő és ajánlatkérő köthetne meg. A szerződésben a felek önkéntes vállalásokat tehetnének és független monitoring lehetőségét köthetnék ki. Ezzel a módszerrel komoly eredményeket lehet elérni (a milánói metróépítés költségeit például a harmadára sikerült csökkenteni

ezzel a módszerrel...). Jók a tapasztalatok az ún. közérdekű bejelentés módszerével kapcsolatban is, az USA-ban például a feljelentő akár a kivetett bírság 30%-át is megkaphatja, ami komoly ösztönző az esetek felderítésére.

A Vám- és Pénzügyőrség képviselőjében Mózs Elek vezérőrnagy, az országos parancsnok helyettese tartott előadást. Utalt arra, hogy a hagyományos korrupció előfeltételei a vámhatóságnál igencsak megvannak, és emiatt a 90-es években meglehetősen fertőzött volt az apparátus. A megtett erőfeszítéseknek hála, mára visszaszorulóban van a jelenség a VPOP-nál. A legfontosabb eszköz a hatékony belső ellenőrzés és a kockázati tényezők megszüntetése. Ilyen a reálbérek folyamatos csökkenése, az ellenőrző szervek folyamatos létszámleépítése, a vámósok tanácsadási tevékenysége, a vámosoknál is működő „hálapénz” rendszer és az a pszichológiai faktor, hogy a megtévedt ügyintéző ördögi körbe kerül, amiből nagyon nehéz kiszállni. A leépítéseknek az egyik következménye az volt, hogy a jól képzett szakemberek egy része most már a szabályokat kijátszani törekvő vállalkozásokat erősíti... (Erre a veszélyre a Levegő Munkacsoport már a leépítések megkezdése előtt felhívta a figyelmet. – A szerk. megjegyzése)

A következő előadást Lomnici Zoltán, a Legfelsőbb Bíróság volt elnöke tartotta. Kifejtette, hogy a kitettség ellenére egyetlen konkrét korrupciós esetről sem hallani a bíróságok kapcsán. Veszélyforrás azonban a bírák kiválasztásának rendszertelensége, a bírói illetmény meglehetősen alacsony volta és a sajtó nyomásgyakorlása.

Járai Zsigmond, a Magyar Nemzeti Bank korábbi elnöke a korábbi előadókhoz hasonlóan párhuzamot vont a gazdasági visszaesés és a korrupciós helyzet romlása között. Arra figyelmeztet továbbá, hogy a korrupció növekedésével nőnek az állami kiadások, magasabb adókat vetnek ki, nő a feketegazdaság, elriadnak a befektetők, kontraszelekció alakul ki a vállalkozások között és végső soron elbizonytalanodik az államigazgatás, ami a további korrupciós tevékenység melegágyává válik. A legfontosabb cél ezek elkerülése érdekében a bürokrácia csökkentése, az átláthatóság biztosítása, továbbá a politikai korrupció megszüntetése. Különösen aggályosnak látja, hogy a korrupciós ügyeknek csupán apró töredéke jut el a bíróságokhoz, illetve a közvéleményhez.

Papanek Gábor, a konferencia házigazdája, az MTA Ipar- és Vállalatgazdálkodási Bizottságának elnöke megdöböntő adattal kezdte igen őszinte előadását. A bizottság számításai szerint körülbelül 1000 milliárd forintos korrupcióval számolhatunk évente. Meglepő módon ennek csak töredéke kerül a pártkasszába, illetve magánzsebekbe, a legnagyobb részt elpazaroljuk (példának hozta fel a síkság alá épített alagutakat, illetve a 4-es metró beruházását). A korrupció terjedésében fontos oknak látja a társadalmi értéktudat rombolását és az oktatási struktúra torzulását. Véleménye szerint a korrupció az egyik fő oka, hogy elmaradnak a fenntartási, felújítási tevékenységek. A sok kis fenntartási, felújítási műveletnél ugyanis nem lehet nagy összegeket kifizetni, az új beruházásoknál vagy a nagy felújításnál viszont már hatalmas pénzek forognak (példaként említette a Margit-híd felújítását, ami folyamatos megfelelő fenntartás mellett nem kerülne sokba, de a teljes felújítás már sok milliárd forintot emészt fel). A három legfontosabb eszköznek az átláthatóság, az elszámoltathatóság és a nyilvánosság biztosítását tekinti.

Sinku Pál a Legfőbb Ügyészség részéről elmondta, hogy 2007-ben 360 esetben történt vádemelés korrupciós ügyben, ez körülbelül egy ezreléke az ügyeknek. Szerinte ez

elenyészően kevés, nagyjából ezerszeres látenciát érzékelnek a rendkívüli bizonyítási és felderítési nehézségek miatt.

Utolsó előadóként Kovács Árpád, az Állami Számvevőszék elnöke lépett a pódiumra, aki két újszerű körülményt is megjelölt a korrupció okaként. Egyrészt a költségvetési tervezés rendszertelenségét és ezzel összefüggésben a fejlesztésre szánt források ingadozását, másrészt az állami követelések (például kötbér, kártérítés, beruházási kötelezettség) érvényesítésének gyakori elmaradását. Kifogásolta azt a gyakorlatot is, hogy időhiányra hivatkozva, elmaradnak a szükséges vizsgálatok és egyeztetések, és egyes beruházásokat igyekeznek „lenyomni a civil szervezetek torkán”. Véleménye szerint a nagy állami és önkormányzati beruházásokat már régóta tervezik, így nem elfogadható az időhiányra hivatkozás. Úgy kell tervezni, hogy a szükséges előkészítő tevékenységekre mindig jusson megfelelő idő.

Budapest, 2008. október 30.

dr. Bendik Gábor
Levegő Munkacsoport